

vrijdag
concert

Liefde | Muzikale Meisterwerken | AVROTROS Klassiek I
AVROTROS Klassiek II | AVROTROS Vocaal
Radio Filharmonisch Orkest | Groot Omroepkoor

vrijdag 14 september 2018, 20.15 uur
Dit concert heeft geen pauze. Eindtijd ca. 22.00 uur
inleiding Kees Arntzen 19.30 uur

Openingsconcert Berlioz' liefde: Roméo et Juliette

Radio Filharmonisch Orkest
Groot Omroepkoor
Fabien Gabel dirigent
Martina Batič koordirigent

Anaïk Morel mezzosopraan
Mark Omvlee tenor
Mika Kares bas

Hector Berlioz 1803-1869

Roméo et Juliette symphonie dramatique, opus 17 1839
voor alt, tenor, bas, koor en orkest

DEEL 1

1. Introduction
2. Prologue: D'anciennes haines endormies
3. Strophe 1: Premiers transports que nul n'oublie
4. Strophe 2: Heureux enfants aux coeurs de flamme
5. Récitatif et Scherzetto:
Bientôt de Roméo - Mab, la messagère -
Bientôt la mort est souveraine

> VERVOLG OP PAGINA 3

Live-uitzending

Alle luisteraars kunnen volop genieten van de muziek als mobiele telefoons, horloges en gehoorapparaten geen geluid maken. Presentatie voor Radio 4 vanuit de zaal door Mark Brouwers.

→ WWW.NPORADIO4.NL

Het nieuwe seizoen: Liefde

Zoals u van ons gewend bent, bestaat het AVROTROS Vrijdagconcert uit verschillende deelseries, met voor ieder wat wils. Een substantieel deel van de geprogrammeerde werken is geïnspireerd door liefde, in vele uitingsvormen. Dit openingsconcert refereert met Roméo et Juliette van Berlioz aan de liefde, maar is ook een hommage aan Berlioz zelf, van wie we dit seizoen zijn 150ste sterfdag gedenken.

Drankje na afloop

Na het concert is er gelegenheid om een drankje te nuttigen.

Hart & Ziel Lijst

Kom op vrijdag 19 oktober naar het NPO Radio 4 Hart & Ziel Festival in TivoliVredenburg en dompel je onder in de mooiste klassieke muziek. Die dag wordt de uitzendweek van de jaarlijkse NPO Radio 4 Hart & Ziel Lijst feestelijk afgesloten. Centraal staan 300 klassieke muziekstukken die luisteraars het meest raken, inspireren of energie geven in het dagelijks leven. De gehele dag zijn er optredens, muzikale activiteiten voor

WELKOM IN HET NIEUWE SEIZOEN!

Het team van het AVROTROS Vrijdagconcert, Radio Filharmonisch Orkest, Groot Omroepkoor en NPO Radio 4 wenst u een prachtig seizoen toe met veel luistergenot in de zaal en thuis.

jong en oud en een lunchconcert. Ontmoet je favoriete Radio 4-presentatoren. Neem deel aan workshops, bezoek lezingen of neem een kijkje bij de live radio-uitzending. Wees welkom bij het feestelijk slotconcert om 20.15 uur door het Radio Filharmonisch Orkest, het Groot Omroepkoor en chef-dirigent Markus Stenz.

Voor meer informatie

→ WWW.RADIO4.NL/HARTENZIEL

DEEL 2

1. Roméo seul. Tristesse. Concert et bal
2. Grande fête chez les Capulets
3. Ohé! Capulets! Bonsoir, bonsoir
4. Scène d'amour (adagio)

DEEL 3

1. Scherzo: La reine Mab ou la fée des songes
2. Convoi funèbre de Juliette:
Jetez des fleurs pour la vierge expirée!
3. Roméo au tombeau des Capulets
4. Invocation. Réveil de Juliette
5. Joie délirante, désespoir.
Dernières angoisses et mort des deux amants
6. Finale: La foule accourt au cimetière.
Rixe des Capulets et des Montagues
7. Finale, Air du Père Laurence:
Pauvres enfants que je pleure.
Mais notre sang rougit leur glaive
8. Finale, Serment de réconciliation: Jurez donc

De boventiteling wordt verzorgd door
Jurjen Stekelenburg

HECTOR BERLIOZ, IN 1831
GESCHILDERD DOOR ÉMILE SIGNOL

Berlioz' liefde: Roméo et Juliette

HECTOR BERLIOZ, GESCHILDERD
DOOR GUSTAVE COURBET

“Romeo, de jonge Montecco wiens avonturen en tragische dood enkele jaren geleden zoveel stof deden opwaaien in Verona, was beslist niet in staat weerstand te bieden aan de bekoringen van de schone Giulietta, de dochter van zijn doodsvijand. Zijn hartstocht was sterker dan de beledigingen van de bedienden der Capuletti, sterker dan het glimmende staal en het vergif waarmee hij onophoudelijk werd bedreigd. Giulietta hield van hem, en voor een uur in haar bijzijn zou hij duizendmaal de dood hebben getrotseerd. Welnu, de muziek is mijn Giulietta en waarachtig, ze heeft mij lief.”

Dit laat Hector Berlioz in zijn ‘Les soirées d’orchestre’ Alfonso dalla Viola zeggen, in een denkbeeldige briefwisseling met Benvenuto Cellini. Om deze zestiende-eeuwse schrijver vervolgens in de mond te leggen:

“Twee jaar geleden vatte ik het plan op voor een podiumwerk dat tot op heden zijn weerga niet kent. Daarin zou de zang, begeleid door verschillende instrumenten, de plaats van de gesproken tekst innemen en door zijn vereniging met de handeling indrukken opwekken zoals de meest verheven poëzie ze nog nooit heeft teweeggebracht. Helaas betrof het een zeer kostbaar project; alleen een vorst of jood kon de verwezenlijking ervan op zich nemen.”

Even los van de historische incorrectheid van Berlioz' woorden over Dalla Viola: een vorst of jood vond hij zelf niet voor zijn eigen plan om het verhaal van Romeo en Julia op muziek te zetten. Die rol zou worden gespeeld door de koning van de viool, Nicolò Paganini. Ironisch: Berlioz, die zelf een zeer bescheiden uitvoerend talent had en die wars was van uiterlijk vertoon, zag nu zijn muziek gepropageerd nota bene door twee musici die ieder voor zich hun sporen verdiend hadden als virtuozen: Paganini en Liszt.

Indirect naar Shakespeare

Maar eerst het befaamde verhaal dat ook nu nog iedereen kent, het iconische relaas van een onmogelijke liefde. Hoewel bekend geworden door William Shakespeare, die de legende in de jaren 1594-6 verwoordde, liggen de wortels van deze vertelling al veel verder terug. Het lijkt erop dat de oerversie stamt uit 1476, in de vorm van Masuccio Salernitano's *Mariotto e Gianoza*. Die werd via ene Matteo Bandello overgeleverd in een Franse versie. Waarop Shakespeare zijn *The Most Excellent and Lamentable Tragedy of Romeo and Juliet* baseerde, zij het via een verhalend gedicht van Arthur Brooke met de titel *The Tragical History of Romeus and Juliet*. Een lange omweg derhalve.

Maar van zijn kant was Shakespeare evenmin de directe bron voor Berlioz. Die gebruikte in zijn verklanking een tekst van Emile Deschamps, die zich baseerde op de bewerking van David Garrick. Natuurlijk, Berlioz was zich er méér dan bewust van dat hij daarmee niet dicht bij de bron bleef, zijn grote idool Shakespeare. Maar hij zag Shakespeare als een god, of om het anders te zeggen: Shakespeare was degene die de agnosticus Berlioz het dichtst bij God liet komen. En dat dan in de vorm van een dialoog tussen schrijver en componist, waarbij de laatste zijn eigen lezing creëerde op basis van Shakespeares tekst.

Het is misschien voor ons moeilijker te begrijpen, te meer omdat Berlioz het Engels niet machtig was en er dus geen woord ervan begrepen moet hebben toen hij *Romeo en Julia* op het toneel uitgevoerd zag. Hij had eerst een uitvoering van *Hamlet* bezocht, in de versie van David Garrick, en het was voor hem een onvergetelijke ervaring: "Ik zag het, en ik begreep het." Apocrief is het verhaal dat hij na het bezoeken van deze uitvoering, waarin zijn latere vrouw Harriet Smithson acteerde, gezegd zou hebben dat hij met die vrouw zou trouwen. Evenmin zou hij, toen hij daarop *Romeo* zag, beweerd hebben dat hij zijn meest massieve symfonie op dat stuk zou schrijven: "Ik deed beide, maar zoiets heb ik nooit gezegd." Ja, maar hoe is het dan wel gegaan? Veel is onduidelijk, hoewel we kunnen reconstrueren dat de componist al in 1831, kort na zijn *Symphonie fantastique*, gewag maakte van een gesprek met Mendelssohn waarin hij de mogelijkheid geopperd had om Mercutio's vertelling over Queen Mab te gebruiken voor een scherzo. Uiteindelijk toog hij aan het werk, en er ontstond een drieluik van koorprelude, orkestrale middensectie en operateske finale.

Dat Berlioz zich bewust was van het ambigue van dit werk, blijkt duidelijk uit zijn voorwoord. Daarin zegt hij dat zijn *Roméo*, ook al maakt die frequent gebruik van de menselijke stem, geen concert-opera is noch een cantate, maar veeleer een symfonie met koor. Met het opmerkelijke dat de componist, anders dan je misschien zou verwachten, een bepalende passage als het liefdesduet grotendeels aan het orkest toevertrouwt, om het effect ervan nóg sterker te maken. Berlioz creëerde daarmee een werk dat het midden houdt tussen een symfonie met zang en een cantate met uitgebreide orkestrale delen. Zo begint het werk instrumentaal, overrompelend, met een fugato schildering van de strijd en het tumult, waarna vocale solisten en het koor hun intrede maken met een proloog. Het tweede tafereel *Roméo seul* is dan weer instrumentaal. Ook in de daarop volgende *Scène d'amour* domineert het instrumentale, enkel in de eerste paar minuten (*Nuit sereine*) is het koor op de achtergrond te horen, daarna heeft het orkest gedurende een kwartier het monopolie in de eigenlijke *Scène d'amour*. De componist beschouwde dit als zijn beste compositie. Na het Scherzo op koningin Mab en de Begrafenisstoet van Julia schildert Berlioz Romeo bij de tombe van de Capuletti, ook weer instrumentaal. Opvallend genoeg adviseerde de componist om dit *Roméo au tombeau des Capulets* weg te laten als het werk niet werd uitgevoerd voor een elitair publiek dat begiftigd was met poëtisch gevoel. En het moest zijn Shakespeare kennen: "Dat betekent dat het 99 van de 100 keer achterwege gelaten moet worden." Waarna de echte operateske finale begint. Pater Lawrence verhaalt daarin

Opvallend genoeg adviseerde de componist om het *Roméo au tombeau des Capulets* weg te laten als het werk niet werd uitgevoerd voor een elitair publiek dat begiftigd was met poëtisch gevoel. En het moest zijn Shakespeare kennen.

hoe hij de twee geliefden in de echt verbond en vervolgens Julia een slaapmiddel gaf. Hoe Romeo zichzelf van het leven beroofde, in de waan dat zij gestorven was. En hoe Julia vervolgens met de dolk van Romeo zichzelf van kant maakte. Waarna de beide families uiteindelijk gehoor gaven aan de oproep van de priester om de strijdbijl te begraven.

“Beethoven is dood en alleen Berlioz kan hem tot leven wekken.”

Zoals al gezegd: het was Nicolò Paganini die de aanzet gaf tot het werk. Het op zijn verzoek geschreven *Harold en Italie* begroette de Italiaan met: “Beethoven is dood en alleen Berlioz kan hem tot leven wekken.” Genereus schonk hij Berlioz een bedrag van 20.000 franc waardoor die in staat gesteld werd te werken aan zijn grote Romeo-symfonie. Wat de huidige tegenwaarde van

Paganini's gift precies zou zijn, valt moeilijk vast te stellen omdat de kosten voor levensonderhoud niet gelijk gestegen zijn: huur was destijds relatief lager, voedsel kostte juist relatief veel méér. In ieder geval moet het in de tonnen aan euro's gelopen zijn. Wél meetbaar: in die dagen zou een ongeschoolde arbeider voor 20.000 Franse franc 50 jaar hebben moeten werken...

Berlioz' *Roméo et Juliette* ging op 24 november 1839 in première. Daarna schaaftde de componist nog aan het werk, zodat elke uitvoering een keuze is tussen de verschillende versies. Paganini zou het werk niet meer horen; hij zat ernstig ziek in Nice en zou enkele maanden na de première overlijden. De compositie werd wisselend ontvangen. Vooral het hybride karakter was voor het toenmalige publiek moeilijk te verteren. Maar ook de muziek kon niet ieders goedkeuring wegdragen, evenmin als Berlioz' Shakespeare-opvattingen. De virtuoze pen van Berlioz is te verleidelijk om hem niet zelf deze toelichting ook te laten beëindigen:

“De een wierp me voor de voeten dat het extravagant was om zo'n nieuwe vorm van 'symfonie' uit te proberen, een ander beluisterde in het scherzo van de fee Mab alleen maar groteske herrie als van een slecht geoliede brandspuit. Een derde verklaarde, sprekend over de liefdesscène – het stuk dat driekwart van de Europese musici beschouwt als het beste dat ik tot nu toe heb geschreven –, dat ik 'Shakespeare niet had begrepen'!! Opgeblazen, zotte padden! Wanneer jullie dat eens zouden kunnen bewijzen.”

Frits de Haen

< ROMEO EN JULIA,
DETAIL SCHILDERIJ VAN FRANK
DICKSEE, 1884

INTRODUCTIE

Gevechten – Oproer – Tussenkoms van de vorst

Met de eerste strofe van de proloog waarmee Shakespeare zijn stuk opent, plaatst hij ons meteen midden in midden in het conflict tussen de Capulets en de Montagues

*Twee huizen, even hoog in macht en stand,
In 't mooi Verona – waar dit stuk u brengt –
Zien oude wrok tot nieuwe strijd ontbrand
En burgerbloed door burgerhand geplengd. *)*

Berlioz volgt dit voorbeeld met een krachtige, fugatische opening, die al snel wegsterft om plaats te maken voor de tromboneklanken waarmee de vorst van Verona de strijdende partijen tot vrede maant. Een ingehouden verwijzing naar het voorafgaande fugato duidt er echter op dat de rivaliserende families niet van zins zijn zich zonder meer gewonnen te geven.

PROLOOG

Recitatief van het koor 'D'anciennes haines endormies'

Evenals Shakespeare schetst Berlioz in zijn proloog, geschreven voor alt en een klein koor, het verloop van het verhaal dat volgen gaat, daarbij preluderend op de ongelukkige afloop.

Strofen 'Premiers transports que nul n'oublie!'

Zijn rol van beschouwend commentator trekt de componist door in twee strofen van de alt, begeleid door harp, houtblazers en in het tweede deel ook de celli, waarbij het koor als een zucht beide keren de laatste woorden ondersteunt. In de eerste strofe eert hij Shakespeare die als geen ander in staat was de magie van een eerste liefde te beschrijven. In de tweede strofe richt hij zich tot de beide geliefden met de aansporing zo lang mogelijk van hun geluk te genieten.

Recitatief en scherzetto 'Bientôt de Roméo la pâle rêverie'

Een scherzetto van tenor en koor trekt ons weer het drama in. Nadat een kort recitatief heeft aangegeven dat Mercutio en Romeo's andere vrienden zich alleen maar vrolijk kunnen maken over zijn melancholische buien, schetst het scherzetto ons het verhaal van Mab, 'de koningin van de dromen', die bij het kraaien van de haan in lucht opgaat. Alsof hij zich schuldig voelt over zo veel luchthartigheid besluit de componist het eerste deel echter

met een korte koorpassage die ons in herinnering brengt dat de verzoening van Capulets en Montagues slechts bereikt kan worden als gevolg van dood en verdriet.

Romeo alleen – Droefheid – Muziek en dans – Feest bij de Capulets

Het eerste volledig instrumentale deel kan beschouwd worden als het eerste van de vier orkestrale delen die de kern van het werk vormen. De nadruk ligt op Romeo die, eenzaam en vervuld van onbeantwoorde liefde voor Julia, wordt aangetrokken door de feestelijke klanken van dansmuziek bij de Capulets. Op een smachtende melodie van de hobo lijkt hij het feest te worden binnengetrokken, maar in de uitgelaten sfeer waarin hij wordt opgenomen, blijft zijn liefdesthema doorklinken.

Liefdesscène: Nacht – De stille en verlaten tuin van Capulet – De jeugdige Capulets die het feest verlaten, halen in het voorbijgaan herinneringen op aan de balmuziek 'Oh! Capulets - bonsoir, bonsoir!'

Lange strijkersakkoorden met ondersteuning van een fluit en een enkel pizzicato van de bassen schilderen de rust van een warme Veronese nacht. De wegstervende zang van naar hun eigen huis terugkerende feestgangers accentueert daarbij de serene sfeer. Zonder onderbreking gaat deze impressie van nachtelijke rust over in de hartstocht van de liefdesscène die zich op dat moment ergens in huize Capulet afspeelt. Hier geen dramatiek, zelfs geen verwijzing naar het verhaal, maar een orkestrale verklanking van emoties in de beste romantische tradities, waarin de liefde van Romeo voor Julia samenvalt met Berlioz' eigen, toen nog alles-overheersende verering van Harriet Smithson. Die liefde bekoelde, maar het schijnt dat Berlioz nog lang daarna deze 'liefdesscène' prefereerde boven al zijn andere composities.

Scherzo: Koningin Mab, of de fee van de dromen

Na de rust en het gedragen tempo van de liefdesscène fungeert Berlioz' orkestrale schildering van de ballade van Mab, het derde (overwegend) orkestrale deel, als een volwaardig symfonisch scherzo.

Rouwstoet van Julia 'Jetez des fleurs pour la vierge expirée'

Door eerst het koor en daarna het orkest letterlijk 'monotoon' te

behandelen weet Berlioz in deze korte 'treurmars' zowel het trieste, kleurloze van de situatie in klank op te roepen als de groeiende wanhoop van de rouwenden naarmate het definitieve afscheid dichterbij komt.

Romeo in de tombe van de Capulets: Aanroeping - Ontwaken van Julia - Uitzinnige vreugde, wanhoop - Laatste vertwijfeling en dood van de twee geliefden

Bij gebrek aan een 'programma' roept de heftige opening van dit wederom geheel orkestrale deel nog altijd vraagtekens op. Horen we hier uitsluitend Romeo's agitatie of mogelijk ook zijn gevecht met Paris die hem de weg tracht te versperren? Al snel volgt echter de verstilde smart waarmee hij zich tot het lichaam van zijn geliefde wendt alvorens het gif te drinken dat hij voor dit doel heeft meegenomen. Julia ontwaakt nog op tijd uit haar gedroegerde toestand voor een kort moment van hereniging, maar het gif eist zijn tol. Romeo sterft, Julia volgt hem in de dood en een diepe stilte neemt bezit van de grafkelder.

FINALE

De menigte haast zich naar het kerkhof - Twist tussen Capulets en Montagues

Koor 'Quoi! Roméo de retour!'

Recitatief en aria van vader Laurence 'Je vais dévoiler le mystère - Pauvres enfants que je pleure'

Eed van verzoening 'Jurez donc par l'auguste symbole'
Met een finale waarin vocale bijdragen weer centraal staan, streefde Berlioz duidelijk naar een tegenhanger van de proloog om op die manier daarmee het werk als geheel muzikaal en 'dramatisch' in evenwicht te brengen. Nadat de middendelen geheel geconcentreerd zijn geweest op het liefdespaar, keert hij nu bovendien weer terug naar de wereld om hen heen, die door twist en onverzoenlijkheid de oorzaak was geworden van de tragische afloop. Aan père Laurence laat hij de taak om een verzoening tot stand te brengen, zodat de dood van het beroemde liefdespaar uiteindelijk niet geheel zinloos is geweest.

*) William Shakespeare: Romeo en Julia, vertaling Willy Courteaux

Fabien Gabel, dirigent

Fabien Gabel is een opvallende dirigent van de nieuwe generatie, en vaste gast van orkesten in Europa, Noord-Amerika en Azië. Hij is sinds september 2013 muziekdirecteur van het Orchestre Symphonique de Québec en werd onlangs benoemd tot muziekdirecteur van het Orchestre français des Jeunes (Frans Jeugdorkest). Afgelopen seizoen maakte Gabel zijn debuut met het Cleveland Orchestra en toerde hij door de VS en Europa. Zo stond hij onder meer op de bok van het National Symphony Orchestra, het Detroit Symphony Orchestra, het Orchester des Hessischen Rundfunks in Frankfurt en het Orchestre de Paris. Fabien Gabel heeft gewerkt met solisten als Emmanuel Ax, Gidon Kremer, Christian Tetzlaff, Jean-Yves Thibaudet, Julian Steckel, Johannes Moser, Antonio Meneses, Marc-André Hamelin, Beatrice Rana, Gautier Capuçon en Simone Lamsma, en zangers als Jennifer Larmore, Measha Brueggergosman, Danielle de Niese, Natalie Dessay en Marie-Nicole Lemieux. Internationale aandacht trok Fabien Gabel in 2004 door het winnen van de Donatella Flick-wedstrijd in Londen, hetgeen leidde tot zijn benoeming tot

assistent-dirigent van het London Symphony Orchestra voor de seizoenen 2004-2005 en 2005-2006. Sindsdien is hij geregeld te gast bij het LSO. Hij maakte zijn professionele dirigeerdebuut in 2003 bij het Orchestre National de France en is er sindsdien regelmatig teruggekeerd. Fabien Gabel werd geboren in Parijs, studeerde van jongs af trompet, haalde in 1996 een eerste prijs aan het Conservatoire Nationale Supérieur de Musique de Paris en studeerde verder aan de Musikhochschule in Karlsruhe. Hij speelde in verschillende Parijse orkesten maar volgde in 2002 zijn interesse in dirigeren op het Aspen Summer Music Festival, waar hij studeerde bij David Zinman, die hem uitnodigde om als gastdirigent te verschijnen op het festival in 2009. Hij werkte samen met Bernard Haitink en Sir Colin Davis als hun assistent. Vanavond maakt Fabien Gabel zijn debuut met het Radio Filharmonisch Orkest.

Martina Batič, koordirigent

De Sloveense koordirigent Martina Batič studeerde in 2001 af aan de Muziekacademie van de Universiteit van Ljubljana en studeerde in 2004 af bij Michael Gläser aan de Musikakademie in München. Voor

FABIEN GABEL

STÉPHANE BOURGEOIS

MARTINA BATIČ

12 Peter Dijkstra leidde zij repetities met het Koor van de Beierse Radio. Martina Batič werkte als docente koordirectie bij cursussen en meesterklassen in Slovenië, Salzburg en Triëst. Zij maakt geregeld deel uit van jury's bij koorcompetities. In 2006 won ze de eerste prijs van de Eric Ericson Competitie in Stockholm. Tussen 2004 en 2009 was zij koordirigente van het Sloveens Nationaal Theater en Ballet, en sinds 2012 is zij artistiek leider van het Sloveens Filharmonisch Koor. Daarnaast was Martina Batič gastdirigent bij diverse radiokoren in Zweden, Denemarken en Duitsland en bij Chorwerk Ruhr. In 2011 leidde Martina Batič het Eric Ericson Kamerkoor in Stockholm ter gelegenheid van de negentigste verjaardag van de componist Ingvar Lindholm. In 2016 dirigeerde ze een concert met het MDR Chor bij het Achava Festival en afgelopen seizoen leidde zij het Choeur de Radio France bij het Festival Présence.

Anaïk Morel, mezzosopraan

Anaïk Morel studeerde af aan het Conservatoire National Supérieur de Musique in haar geboortestad Lyon. Ze is prijswinnaar van de Pierre Bernac zangwedstrijd in Saint-Jean-de-Luz (2004), van

de Internationale Competitie voor Kamermuziek in Lyon (2006) en van het Concours Reine Elisabeth in Brussel (2011). Als solist van de Bayerische Staatsoper van 2008 tot 2010 trad ze op in *Carmen* (Mercedes), *Nabucco* (Fenena), *Luisa Miller* (Federica), *Falstaff* (Meg Page), *Hänsel und Gretel* (Hänsel), *Pa-lestrina* (Silla) en *Die schweigsame Frau* (Carlotta). Inmiddels heeft ze opgetreden in de Staatsoper Berlin en in het Teatro alla Scala (*Die Walküre*), in de Opéra National de Lorraine (Lazuli in Chabriers *L'Étoile*, Boulotte in Offenbachs *Barbe-Bleue*), in de Opéra National de Lyon en in het Teatro Petruzzelli in Bari (Mère Marie in *Dialogues des Carmélites*), in de Opéra de Paris (Siebel in *Faust*), in het Saarländische Staatstheater Saarbrücken en in de Staatsoper Stuttgart (Marguerite in *La Damnation de Faust*) evenals in de Salzburger Festspiele (wereldpremière van *Charlotte Salomon* van Marc-André Dalbavie). De laatste jaren maakte ze haar succesvolle debuut als Carmen bij de Staatsoper Stuttgart, een rol die ze ook met succes heeft uitgevoerd in de Opera van Zürich en in de Opéra de Montpellier. Ze zong als Preziosilla (*La forza del destino*) in Bazel, als Fenena (*Nabucco*) bij

de Bayerische Staatsoper en als Charlotte (*Werther*) in het Stadttheater Klagenfurt en bij de Opéra du Rhin. Ook was zij te horen in *Die Tragödie des Teufels* van Peter Eösvös bij de Bayerische Staatsoper, in *Rigoletto* (*Maddalena*; Opera van Besançon) en als Dido (*Dido and Aeneas*) op het Festival d'Aix-en-Provence.

Mark Omvlee, tenor

Tenor Mark Omvlee studeerde in 2003 af bij Hein Meens aan het Conservatorium van Amsterdam. Sindsdien werd hij o.a. gecoacht door Gemma Visser, Marcel Reijmans en Miranda van Kralingen. Nog voor zijn afstuderen werd Mark Omvlee aangenomen bij Holland Opera waar hij zowel op buitenlocaties als in de theaters door heel Nederland diverse rollen zong. Naast barokopera's zong hij veelal nieuwe muziek. Al in 2006 debuteerde hij bij Opera Zuid in de titelrol van Stravinsky's *Mavra*. Daarna zong hij als lid van het solistenensemble bij Opera Zuid in onder meer *Le nozze di Figaro*, *Der Rosenkavalier*, Offenbachs *Barbe-bleue* en *Die Zauberflöte*. Ook zong hij als Mime in *Das Rheingold* van Wagner op de Rijn in Nederland en Duitsland. Andere werken waarin Mark Omvlee zong waren onder meer *Owen Wingrave* van Benjamin Britten bij Opera Trionfo, *Carmen*, *Boris Godoenov*, *L'elisir d'amore* van Donizetti en zowel Bachs *Matthäus-* als *Johannes-Passion*. Ook zong hij in *Die Zauberflöte* (Monostatos) bij de Opéra Saint-Étienne en in Stravinsky's *Le Rossignol* (Zaterdag-Matinee). Bij De Nationale Opera zong Mark Omvlee in producties van Rossini's *Il Viaggio a Reims*, *Dialogues des Carmelites*

van Poulenc en *Der Rosenkavalier* van Strauss. Hij zong tevens de hoofdrol (Jack) in *Brokeback Mountain* van Charles Wuorinen in de operahuizen van Aken en Salzburg. In april 2017 zong Mark Omvlee in *Deus Passus* van Wolfgang Rihm in het Vrijdagconcert.

Mika Kares, bas

De Finse bas Mika Kares behoort tot de veel gevraagde zangers van de nieuwe generatie. Recentelijk trad hij op bij de Bayerische Staatsoper München, het Operahuis in Zürich, de Semperoper Dresden, de Met en vele andere operahuizen. Hij trad er op in rollen als Daland (*Der fliegende Holländer*), Heinrich der Vogler (*Lohengrin*), Filippo II (*Don Carlos*), in de titelrol van Verdi's *Attila*, Sarastro (*Die Zauberflöte*), als Commendatore (*Don Giovanni*), Oroveso in Bellini's *Norma*, Raimondo (*Lucia di Lammermoor*), Claudio in *Agrippina* van Händel en Polifemo in *Acis e Galatea*. Na zijn studie aan de Sibelius Academie in Helsinki was Mika Kares van 2005-2010 lid van het Badische Staatstheater in Karlsruhe. Kort daarop volgden zijn debuten op het Savonlinna Opera Festival en bij de opera van Seattle. Hij werkte samen met onder meer Zubin Mehta, Riccardo Chailly, Nikolaus Harnoncourt en Marc Minkowski. Onder leiding van Teodor Currentzis maakte hij zijn debuut als Wotan (*Das Rheingold*) tijdens de RuhrTriennale 2015. Zijn meest recente successen waren in Theater an der Wien als Claudio in *Agrippina*, als Commendatore (*Don Giovanni*) bij De Nationale Opera in Amsterdam en bij de Salzburger Fest-

- 14 spiele, als Timur (*Turandot*) in Keulen en op het Bregenz Festival, en als Balthazar (*La Favorita*) bij de Bayerische Staatsoper en op het Operafestival van München. Vorig seizoen was Mika Kares te horen op de concertpodia van de Ruhrtriennale en het Savonlinna-festival in Beethovens *Missa solennis* en in München in Rossini's *Stabat Mater*.

Radio Filharmonisch Orkest

Het Radio Filharmonisch Orkest, opgericht in 1945, is een onmisbare schakel in het Nederlandse muziekleven. Behalve het grote symfonische repertoire speelt het orkest, meer dan welk ander Nederlands symfonieorkest, muziek van dit moment. Het betreft vaak premières van werk dat in opdracht van de omroepseries NTR ZaterdagMatinee en AVROTROS Vrijdagconcert wordt geschreven. Vernieuwende concertideeën als Pieces of Tomorrow en Out of the Blue bereiken een opvallend jong publiek. Vrijwel alle concerten worden rechtstreeks uitgezonden op NPO Radio 4. Dat betekent vanzelf dat het Radio Filharmonisch Orkest optreedt voor een live-publiek dat vele tientallen malen groter is dan een concertzaal ooit zou kunnen herbergen. Het orkest wordt sinds 2012 geleid door chef-dirigent Markus Stenz. Hij heeft illustere voorgangers als Bernard Haitink (beschermheer), Jean Fournet, Hans Vonk, Edo de Waart (eredirigent) en Jaap van Zweden (honorary chief conductor). Het orkest werkte bovendien samen met gastdirigenten als Leopold Stokowski, Kirill Kondrashin, Antal Doráti, Charles Dutoit, Valery Gergiev, Mariss Jansons,

Michael Tilson Thomas, Gennady Rozhdestvensky, Peter Eötvös, John Adams, Christoph Eschenbach, Vasily Petrenko, Vladimir Jurowski en Pablo Heras-Casado. Vanaf 1 september 2019 neemt de Amerikaanse Karina Canellakis het stokje van Markus Stenz over. Zij is daarmee de eerste vrouwelijke chef-dirigent van een Nederlands symfonieorkest. De Amerikaan James Gaffigan, vaste gastdirigent sinds 2011, tekende bij tot en met seizoen 2022-2023.

In 2014 kreeg het Radio Filharmonisch Orkest een Edison Klassiek Oeuvreprijs toegekend voor zijn verdiensten voor het Nederlandse muziekleven, in 2017 de Concertgebouw Prijs (samen met het Groot Omroepkoor).

→ WWW.RADIOFILHARMONISCHORKEST.NL

Wordt u ook vriend van het Radio Filharmonisch Orkest? Zie

→ WWW.RADIOFILHARMONISCHORKEST.NL/VRIENDEN-VAN-HET-RFO

“Ondanks de formidabele vocale prestaties in deze NTR ZaterdagMatinee was het toch vooral ook de extreme virtuositeit van het orkest die indruk maakte. Virtuositeit die je nu eens kon zien. Elektra onderga je altijd in een operatheater, waar de musici verscholen zitten in de orkestbak. Bij deze unieke concertante uitvoering waaierde het Radio Filharmonisch Orkest in monsterformatie uit over het podium en kon je zien tegen hoeveel orkestraal geweld de zangers eigenlijk moesten opboksen.”

– Peter van der Lint, Trouw, 4 juni 2018, over Strauss' *Elektra* (NTR ZaterdagMatinee).

Groot Omroepkoor

Met ruim zestig vocalisten is het Groot Omroepkoor het enige professioneel opererende koor van deze omvang in Nederland. Al sinds zijn oprichting in 1945 is het een niet weg te denken factor in het grote koor-symfonische repertoire in ons land. Het zingt de koorpartijen in de opera's, oratoria en cantates in de concertseries van de Nederlandse Publieke Omroep (AVROTROS Vrijdagconcert, NTR ZaterdagMatinee en Het Zondagochtend Concert). Het brengt ook a cappella-concerten in Amsterdam (Concertgebouw) en Utrecht (Tivoli-Vredenburg en Jacobikerk). Vrijwel ieder concert wordt live uitgezonden op NPO Radio 4 – geen enkel Nederlands koor heeft daarmee zo'n groot publieksbereik. Op de palmares staan opera's en koorwerken uit de negentiende, twintigste en eenentwintigste eeuw, veelal opdrachtwerken van componisten als Manneke, Roukens, Zuidam, Momotenko-Levitsky, MacMillan, Whitacre, Adams en Glanert, maar ook al 'klassieke' twintigste-eeuwse componisten als Boulez, Stockhausen, Kagel, Ligeti en Messiaen. Een inmiddels jaarlijkse traditie is het Groot Meezingconcert waarbij, na intensieve workshops, zo'n 1200 liefhebbers grote werken als Verdi's *Requiem* uitvoeren met het Groot Omroepkoor. Martin Wright, die in de periode 1993-2002 chef-dirigent was, dirigeert deze happenings. Op 1 maart 2015 trad Klaas Stok aan als koorleider. Peter Dijkstra is met ingang van 1 september 2018 eerste gastdirigent. Michael Gläser is vaste gastdirigent sinds september 2010.

Het Groot Omroepkoor treedt dikwijls op met het Radio Filharmonisch Orkest, Het Koninklijk Concertgebouworkest, het Rotterdams Philharmonisch Orkest, het Orchestre Philharmonique de Radio France en de Berliner Philharmoniker. In september 2017 ontving het Groot Omroepkoor – net als het Radio Filharmonisch Orkest – de Concertgebouw Prijs. Samen met het orkest en de productieafdeling van de concertseries van NPO Radio 4 (NTR en AVROTROS) maakt het Groot Omroepkoor deel uit van de Stichting Omroep Muziek.

→ WWW.GROOTOMROEPKOOR.NL

Vriend worden van het Omroepkoor? Kijk op

→ WWW.VRIENDENGROOTOMROEPKOOR.NL

“De allergrootste bewondering dwong het Groot Omroepkoor af. [...] Op Leners begrafenis verklaarde Bernstein nog altijd trots te zijn op [de] samenwerking [met zijn librettist], een sentiment dat vrijdag bovenal afstraalde op het koor en hun voortreffelijke coach André Thomas.”

– Martin Toet, Place de l'Opéra, 10 juni 2018, over de Nederlandse première van Bernsteins *A White House Cantata* (AVROTROS Vrijdagconcert)

“Dat het publiek zich [tussen de afzonderlijke nummers] nauwelijks kon inhouden met applaus was mede te danken aan de uitmuntende prestaties van koor, orkest en solisten.”

– Louis Gauthier, De Telegraaf, 12 juni 2018, over Bernsteins *A White House Cantata*

BESCHERMHEER

Bernard Haitink

CHEF-DIRIGENT

Markus Stenz

HONORARY CHIEF**CONDUCTOR**

Jaap van Zweden

ERE-DIRIGENT

Edo de Waart

VASTE GASTDIRIGENT

James Gaffigan

ASSISTENT DIRIGENT

Frans-Aert Burghgraef

Sander Teepen

EERSTE VIOOL

Elisabeth Perry

Dimitër Tchernookov

Fred Gaasterland

Maria Escarabajal

Alberto Facanha

Johnson

Mariska Godwaldt

Josje ter Haar

Masha Iakovleva

Kerstin Kendler

Pamela Kubik

Leonie Mensink

Pedja Milosavljevic

Pieter Vel

Ruud Wagemakers

TWEEDE VIOOL

Andrea van Harmelen

Sarah Loerkens

Zofia Balcar

Esther de Bruijn

Michiel Eekhof

Wouter Groesz

Annemarie van Helder
deren

Esther Kövy

Dana Mihailescu

Renate van Riel

Alexander van den Tol

Nina de Waal

ALTVIOOL

Francien Schatborn

Huub Beckers

Arjan Wildschut

Igor Bobylev

Sabine Duch

Marije Helder

Erik Krosenbrink

Annemijn den Herder

Robert Meulendijk

Ewa Wagner

CELLO

Michael Müller

Eveline Kraayenhof

Miryfred Beldman

Mirjam Bosma

Crit Coenegracht

Anneke Janssen

Ansfried Plat

Arjen Uittenbogaard

CONTRABAS

Rien Wisse

Wilmar de Visser

Annika Pigorsch

Sjeng Schupp

Stephan Wienjus

Eduard Zlatkin

FLUIT

Barbara Deleu

Ellen Alberts (+ piccolo)

PICCOLO

Maïke Grobdenhaar

HOBO

Hans Wolters

Gerard van Andel (+

althobo)

KLARINET

Arjan Woudenberg

Diede Brantjes

FAGOT

Hajime Konoe

Freek Sluijs

Birgit Strahl

Desirée van Vliet

HOORN

Annelies van Nuffelen

Frédéric Franssen

Rebecca Grannetia

Martijn Appelo

TROMPET

Hessel Buma

Hans van Loenen

Raymond Rook

Hans Verheij

TROMBONE

Herman Nass

Victor Belmonte Albert

Marijn Migchielsen

TUBA

Bernard Beniers

PAUKEN

Paul Jussen

Mark Haeldermans

SLAGWERK

Hans Zonderop

Vincent Cox

Esther Doornink

René Oussoren

HARP

Ellen Versney

Marianne Smit

KOORLEIDER

Klaas Stok

EERSTE GASTDIRIGENT

Peter Dijkstra

VASTE GASTDIRIGENT

Michael Gläser

SOPRANEN

Mariana Andrade
Pimenta
Aldona Bartnik
Annelie Brinkhof
Caroline Cartens
Maria del Mar Codina
Sampera
Elma van den Dool
Daphne Druif
Loes Groot Antink
Titia van Heyst
Anitra Jellema
Marielle Kirkels
Pauline de Lannoy
Heleen Meijer
Maja Roodveldt
Annette de Rozario
Jolanda Sengers
Varvara Tishina
Yuko Yagishita

ALTEN

Yvonne Benschop
Femke de Boer
Nicoline Bovens
Daniëlla Buijck
Ans van Dam
Clemence Faber
Jose Kamminga
Anneke Leenman
Suzanne Meessen
Marga Melerna
Chantal Nysingh
Anjolet Rotteveel
Adélaïde Rouyer
Lisinka de Vries
Harda van Wageningen
Roelien van Wageningen
Franske van der Wiel
Els Woldberg
Anke Zuithoff
Pierrette de Zwaan

TENOREN

Emilio Aguilar Balbuena
Alan Belk
Sebastian Brouwer
Kevin Doss
Dolf Drabbels
Boguslaw Fiksinski
Ben Heijnen
Mattijs Hoogendijk
Gerben Houba
Peter-Paul Houtmortels
Matevž Kajdiž
Leon van Liere
Ioan Micu
Albert van Ommen
Uroš Petrac
Henk Vels
Joost van Velzen
Henk Vonk
John Vredeveldt
Andrew Neil Walters

BASSEN

Gert-Jan Alders
Erks Jan Dekker
Mathias Dirks
Peter Duyster
Joep van Geffen
Martijn de Graaf
Bierbrauwer
Henk van Heijnsbergen
Pieter Hendriks
Daniël Hermán Mostert
Palle Fuhr Jørgensen
Itamar Lapid
Ludovic Provost
Mitchell Sandler
Menno van Slooten
Lars Terray
Hans de Vries
Nanco de Vries
Jan van Zelm

Kunstmagazine **CADEAU?**

MUZE,
hét kunstmagazine
van AVROTROS,
vol informatie over
tentoonstellingen,
theatervoorstellingen
en klassieke concerten.
Samen met unieke
kijkjes achter de
schermen, biedt dit
magazine je een uit-
gebreid overzicht van het
kunstaanbod in ons land.

GRATIS KENNISMAKEN?

Ga naar avrotros.nl/vrijdagconcert
en vraag een gratis MUZE aan!

vrijdag
concert

19

volgende concerten

vrijdag 21 september, 20.15 uur

TivoliVredenburg, Utrecht

inleiding Kees Wisse 19.30 uur

SERIE AVROTROS KLASSIEK II

Welluidende mijmeringen

Residentie Orkest
Nicholas Collon dirigent

Stefan Jackiw viool

Van der Horst Réflexions sonores

Tsjaikovski Violconcert

Elgar Enigma-variantes

vrijdag 28 september, 20.15 uur

TivoliVredenburg, Utrecht

inleiding Huib Ramaer 19.30 uur

SERIES AVROTROS KLASSIEK I, AVROTROS VOCAAL

Onbaatzuchtige toewijding

Radio Filharmonisch Orkest
Groot Omroepkoor

Stanislav Kochanovsky dirigent
Martina Batič koordirigent

Sumi Hwang sopraan

Denzil Delaere tenor

Thomas Oliemans bariton

Berlioz Ouverture Les francs-juges

Van Gilse Cantate Sulamith

Rachmaninov Drie Russische liederen

Tanejev Cantate Johannes van Damascus

zaterdag 22 september 14.15 uur
Concertgebouw, Amsterdam

WWW.ZATERDAGMATINEE.NL

Hannes Minnaar en drie Nederlandse premières

Radio Filharmonisch Orkest
Wayne Marshall dirigent

Hannes Minnaar piano

.....
Bernstein Ouverture Candide
Foulds Dynamic triptych (Nederlandse
première)
**Matthews/Weir/Ruders/Sawer/Torke/
Payne/Lindberg** Bright Cecilia variations
(Nederlandse première)
MacMillan Woman of the Apocalypse
(Nederlandse première)

zaterdag 22 september 14.15 uur
Concertgebouw, Amsterdam

WWW.ZATERDAGMATINEE.NL

Een jonge, nieuwe Mendelssohn

Freiburger Barockorchester
Pablo Heras-Casado dirigent

Isabelle Faust viool

.....
Mendelssohn Muziek voor Een mid-
zomernachtsdroom selectie
Mendelssohn Eerste symfonie
Mendelssohn Scherzo, Intermezzo en
Bergamasca uit Een midzomernachts-
droom
Mendelssohn Viololconcert

PROGRAMMERING

Astrid in 't Veld

PRODUCTIE

Manon Tuynman, Lucas Bos

MARKETING & COMMUNICATIE

Marco van Es, Vera Vos, Mary Fan
Zandkamp

ADMINISTRATIE & FINANCIËN

Stichting Omroep Muziek

PRESENTATIE AVROTROS NPO

RADIO 4

Mark Brouwers

ARTISTIEK LEIDER

Kees Vlaardingerbroek

DIRECTEUR STICHTING OMROEP

MUZIEK

Roland Kieft

PROGRAMMATOELICHTING

Frits de Haen

REDACTIE PROGRAMMABOEK

Clemens Romijn

VORMGEVING

Dorine Verharen

EINDREDACTIE

Onno Schoonderwoerd